

Islamizem in soočenje islama z Evropo

UVOD

Globalizacija je dejstvo, ki povzroča, da se ljudje selijo, razen tega pa k selitvam prispevajo vojne, revščina in politično stanje manj razvitih dežel. Velika selitev populacij postavlja vprašanje integracije islama v zahodno kulturo. Neizpodbitno dejstvo je, da so muslimani že del Evrope in izkušnja kaže, da je sožitje možno, zato je potrebno vrednotiti njihovo navzočnost objektivno in pozitivno, pomislimo samo na delo in prispevek na različnih področjih, kot je na primer medicina in druge znanosti: vrednotenje človeka naj se ravna glede na njegovo človeško dostojanstvo.

Seveda pa se v današnjem svetu pojavljajo vprašanja, ki izhajajo iz zgodovinskih konfliktov, iz ideologij in volje po moči v religiji sami, ki odseva v javnem življenju in politiki. Ravno tako se vprašanje postavlja na področju pripadnosti: človek z ene strani išče svojo identiteto v pripadnosti, z druge strani pa določena družbena skupina ali religija predpostavlja zvestobo posameznika tej pripadnosti. Vendar se dogaja, da zahteve in pričakovanja religije presegajo družbene okvire, v katerih se njeni pripadniki nahajajo. Torej se problem pojavlja v napetosti pripadnosti tej ali oni

identiteti. Mlad človek, ki pripada družbeni skupini priseljencev, bo težko našel prijatelje, ki pripadajo drugi družbeni skupini, zaradi razlike v kulturi, vrednot in ovir, ki v družbi nastajajo zavestno ali podzavestno. Po drugi strani pa ta manjšina, ki se po svoji sestavi in ideologiji ne vključuje v kulturni prostor, poudarja značilnosti svoje identitete, ki naj bi bila zagotovilo obstoja posameznika.

Vprašanja, ki najgloblje zadevajo človeško bitje, so vprašanje trpljenja in vprašanje smisla življenja oziroma bivanja nasploh. Človek išče odgovor na vprašanje trpljenja na različne načine: v osebnem prizadevanju, v medčloveških odnosih, v veri oziroma religiji ter v družbeni pripadnosti. Trpljenje je duhovno in telesno: trpljenje ubogih, ki nimajo sredstev za preživetje, tistih, ki se borijo za vsakdanji kruh; trpljenje, ki ga povzročajo moč, skoncentrirana v rokah oblastnikov, nasilje in krivice. Vzroki za nasilje so številni in očitno je, da je trpljenje posameznika ali skupine vzrok za nasilje: torej je trpljenje vzrok za povzročeno trpljenje. Velika skrivnost je, zakaj določena družbena skupina povzroča trpljenje drugim v imenu religije; ideologi in teroristi namreč izkoriščajo vprašanje trpljenja za manipulacijo z brezupom.

Zato namen te razprave ni govoriti o muslimanih na splošno, temveč kritično, in sicer v odnosu do islama kot religije in ideologije; izpostaviti želim stališče do islama oziroma do določenega islama, kot ga čuti in vidi krščanska manjšina v muslimanskem svetu, čeprav ni edina manjšina, ki doživlja nasilje v imenu islama. Temeljna trditev tega razmišljanja je, da interpretacija religije, ki ne dopušča svobode vesti, svobode uma in ki ne izključuje volje po moči na tem svetu, ne more biti pozitivna za človeštvo; religiji preprečuje, da bi omogočala človekov resnični odnos do Boga. To je tudi osnovno vprašanje islama v Evropi in njegove pozitivne ali negativne vloge, ki je odvisna tudi od politične situacije v svetu.

ISLAM IN TEMELJNE ČLOVEKOVE PRAVICE

Ann Elisabeth Mayer (2007), ki analizira vprašanje človekovih pravic v različnih pravnih dokumentih muslimanskih držav, pa tudi v islamskih deklaracijah o človekovih pravicah, trdi, da ustavna besedila muslimanskih držav niso v skladu z osnovnimi načeli o človekovih pravicah; te pravice se v muslimanskih deželah kršijo v praksi, pa tudi sami pravni dokumenti in deklaracije o človekovih pravicah niso v skladu s *Splošno deklaracijo o človekovih pravicah* in ostalimi temeljnimi dokumenti, ki se nanašajo na človekove pravice. Šarijatski zakoni, ki so v nasprotju s *Splošno deklaracijo o človekovih pravicah*, se nanašajo na naslednja področja: bogokletje,¹ telesne kazni,² smrtna kazen, svobodna izbira veroizpovedi, status manjšin in odnos moški-ženska.

Kar se tiče univerzalnosti in vsesplošne veljavnosti človekovih pravic, ima islam do teh temeljnih predpisov človeštva negativen odnos. Moderna doba prinaša sekularizacijo in ne vpliva le na način življenja, temveč spreminja tudi mišljenje, moralne vrednote in versko prepričanje ljudi. Zaradi tega islam poudarja sebi lastno identiteto, ki jo more svetu

zagotoviti le ustaljeni red šarije. Islamisti želijo osvoboditi zakonodajo muslimanskih dežel vseh norm in zakonov, ki so nastali na podlagi zahodne zakonodaje, da bi vzpostavili čisto islamsko pravo. Bistvo problema glede človekovih pravic je dialektika modernosti, svoboda mišljenja in obnašanja, kot jo pozna Zahod. Troll (2009, 137) zatrjuje: "Kar se tiče osnovnih načel *Splošne deklaracije o človekovih pravicah*, lahko v tem trenutku samo upamo, da bodo večina muslimanov in velike muslimanske organizacije, ki predstavljajo islam, uspele dejansko, brez omejitev in brezpogojno, priznati splošna načela človeštva, ki so izražena v tej deklaraciji." Da bi mogli jasneje videti razkorak med zahtevami deklaracije o človekovih pravicah in šarijatskim pravom, je prav, da prikažem nekaj primerov, ki so vzeti iz egiptovskega družinskega prava pred revolucijo leta 2011.

PRIMERI IZ EGIPTOVSKEGA DRUŽINSKEGA PRAVA PRED LETOM 2011

Vislamskem družinskem pravu so določbe, ki so v očitnem nasprotju s človekovimi pravicami. Kasneje so islamisti uvedli še radikalnejšo aplikacijo šarijatskega prava (26. 12. 2016),³ dokler ni oblasti prevzel general Abdel Fattah al-Sisi (3. 6. 2013).⁴ Yustina Saleh v svoji razpravi (2004) prikaže, kako je egiptovsko družinsko pravo določalo odnos, ko je šlo za zakonsko zvezo med partnerjema iz islama in krščanstva.⁵ Za to področje ne obstaja noben predpis v Koranu; islam dovoljuje poroko med muslimanom in kristjanko, medtem ko je poroka muslimanke s kristjanom prepovedana. Po egiptovskem pravu, ki je bilo takrat veljavno, bi sodišče razglasilo poroko med možem kristjanom in žensko muslimanske vere za nično. Morala bi se ločiti, otroci bi morali postati muslimani. V primeru, da eden od dveh poročenih kristjanov postane musliman, je zakon ipso facto izničen; otroci postanejo muslimani. Če bi se mož kristjan spreobrnil v islam, žena in otroci

pa bi ostali kristjani, bi ti izgubili vso možnost dedovanja po možu oziroma očetu.

V primeru, da bi musliman postal kristjan, bi bil s tem njegov zakon razglašen za ničnega. Zakon dr. Nasr Hamed Abu Zayda, profesorja islamskih študij, je postal ničen samo zato, ker je izjavil, da se v določeni točki ne strinja z islamskim naukom. 14. junija 1995 je sodišče odločilo, da je Abu Zayd pravno ločen od svoje žene, saj je bil proglašen za pogana (murtad). Z ženo sta se nato odselila na Nizozemsko.

Tudi ko gre za pričanja pred sodiščem, v šarijatskem pravu obstajajo očitna nasprotja z načeli temeljnih človekovih pravic. Kristjani so v primerjavi z muslimani namreč neenakopravni: to, da bi nekdo, ki ni musliman, pričal proti muslimanu, ni sprejemljivo. Ravno tako je pričanje ženske pred sodiščem vredno le polovico pričanja moškega. Če musliman zagreši umor, ni kaznovan z enako kaznijo kot kristjan, ki bi zagrešil isti umor. Ti primeri nam pokažejo, da obstajajo v deželah, kjer je vir ustavnega prava šarija, hude težave v odnosu do ženske in do manjšin.

POLOŽAJ MANJŠINE V ISLAMU - 'DIMMI'

Glede pravnega položaja kristjanov v islamu in glede tolerance v odnosu do nemuslimanov (dimmi) so bile razvite različne teorije: ene prikazujejo ta položaj kot položaj podrejenosti in ponižanja, drugi pa ta položaj smatrajo skoraj kot privilegiran. Vendar je zgodovina glede tega jasna: judje in kristjani so morali plačevati davek, ki je bil v bistvu odkupnina. Pogodba, ki je določala odnos med muslimani in dimmiji, ni pogodba dveh enakopravnih, temveč pogodba, ki je vsiljena in jo podrejeni podpiše. To pa pomeni, da lastnik oziroma ustvarjalec prava pogodbo lahko tudi prekliče (Ellul 2004, 103–107). Po mnenju Ellula to ni bil status varovanih, kot trdijo nekateri teoretiki, temveč status, ki je bil podarjen podrejenim. Če bi namreč potrebovali varstvo, to pomeni, da so bili pred

nekom v nevarnosti. Zgodovinar Jacques Ellul (2004, 107) piše: "Svet islama se v svojem pogledu na nemuslimane ni razvil in to dejstvo nas opozarja, kako bi bili obravnavani tisti, ki bi postali del tega sveta." Islamist Mohamed Morsi, ki je po Mubaraku postal predsednik Egipta, potem ko je Muslimanska bratovščina zmagala na volitvah, je uvedel šarijatsko pravo, čeprav so bili kopti v revoluciji (2011) na strani tistih, ki so podpirali družbene reforme.

Islam v svoji politični komponenti, ki vključuje resničnost džihada, predstavlja nedoločljivo politično silo, ki ima številne pojavne oblike, vendar eno samo zahtevo: zahtevo po vzpostavitvi lastnega reda na tem svetu. Gioseppe Bernardini, upokojeni izmirski nadškof, je 14. oktobra 1999 v svojem intervjuu na drugi škofovski sinodi v Rimu opozoril na problematičnost islama in težavnost dialoga z muslimani, kar je potem sprožilo veliko reakcijo v islamskem svetu. Med drugim je mons. Bernardini dejal: "Na uradnem srečanju med muslimani in kristjani se je v določenem trenutku nekdo, ki predstavlja v islamu avtoriteto, obrnil na sodelujoče kristjane ter preprosto in z gotovostjo dejal: 'S pomočjo vaših zakonov vas bomo osvojili, s pomočjo naših zakonov vam bomo gospodovali.'"⁶

To pričevanje nadškofa Bernardinija potrjujejo besede Omara Ahmeda, voditelja ameriške islamske organizacije ACAIR: "Islam nima namena, da bi bil enak katerikoli religiji. Koran, razodeta knjiga muslimanov, bi moral biti najvišja avtoriteta v Ameriki in islam edina sprejemljiva religija na svetu."⁷ Trditev bi mogli smatrati le kot izraz fundamentalizma, vendar to ni temeljni problem, kajti politični ekstremizem je mogoče najti povsod in do določene mere ga je mogoče tudi razumeti; bistvo problema je v dejstvu, da se taka ideologija gradi na religiozni osnovi, na določeni podobi boga, iz katere izhaja, in jo potem tudi hkrati ustvarja. Podobna politična stališča politične manjšine ali večine, ki se utemeljujejo na božjem zakonu, so v očitnem

nasprotju z najpreprostejšo logiko o temeljnih človekovih pravicah. Prav gotovo pa tudi v nasprotju z bistvom Boga. Ta ideologija ne more voditi drugam kot v nasilje, pobijanje in terorizem.

2. novembra 2004 je bil v Amsterdamu umorjen režiser Theo van Gogh, ki je bil poznan po svoji kritiki islamskega odnosa do ženske.⁸ "Njegov ubijalec, nizozemski Maročan, ki je nosil tradicionalno islamsko oblačilo, ga je potem, ko je nanj izstrelil več strellov, večkrat zabodel z nožem, mu prerezal grlo in pustil na njegovem telesu zapisano sporočilo, ki je vsebovalo vrstice iz Korana."⁹ "Domnevni morilec /.../ je pustil na petih straneh zapis, pripet na Van Goghovo telo z nožem."¹⁰ Soočenje s temi dejstvi, ki so storjena v imenu religije in v imenu boga, kaže na neobhodno nujnost, da si islam v tistih institucijah, ki so odgovorne za vzgojo in urejanje medčloveških odnosov, pravičnosti ter človekovih pravic, postavi vprašanje o izvoru tega nasilja, ki najde svoje opravičilo v svetem samem. Drugi korak pa bi moral biti brezpogojno sprejetje principa temeljnih človekovih pravic oziroma popolna aplikacija vseh mednarodnih dogovorov v zvezi s temi pravicami v deželah, kjer je islam večinska religija, ravno tako pa brezpogojno sprejetje civilne zakonodaje v deželah, kjer je islam v manjšini.

Evropa je glede islama v težkem položaju, saj stoji pred dvojno zahtevo islama. Prva je: vi nam morate priznati pravice, saj je tako zapisano v vaši ustavi in dokumentih o človekovih pravicah. Zato ker ste se vi tako odločili. To je vaša svoboda, v kateri morate biti, če ste dosledni do sebe, dosledni tudi do nas. To potrjuje tudi primer Oriane Fallaci, ki se je morala pred italijanskim sodiščem zagovarjati zaradi svoji kritičnih stališč do islama, izraženih v knjigi *La Rabbia e l'orgoglio*.¹¹ Druga zahteva pa se glasi: Mi se bomo ravnali v odnosu do vas, do vašega družbenega reda in v odnosu do sveta tako, kakor nam narekuje šarijski zakon. Kajti v njem je Allah zapisal zakon za vse ljudi, tudi za vas. Zato je ideja o

večpravni demokraciji nesmiselna in nevarna, kajti po mnenju tistih, ki to zahtevajo, je šarijski zakon 'svet' in večen, torej nedotakljiv in nespremenljiv; zakonodaja pa se s tem odpove svojim sekularnim principom. Le v prilagoditvi mednarodnim standardom o človekovih pravicah in v njihovi uresničitvi obstaja upanje, da bo islam vendarle našel drugačne osnove za interpretacijo Korana in drugih virov in da se bo odpovedal ideji o podreditvi sveta.

UNIVERZALNOST ČLOVEKOVIH PRAVIC IN DIALOG Z ISLAMOM

Islam svoje negativno pojmovanje človekovih pravic opravičuje tudi s stališča kulturne relativizacije vrednosti univerzalnih človekovih pravic. Wiktor Osiatynski kritizira to stališče z besedami: "Ne poznam nobenega človeka, ki bi bil mučen, pa bi potem prišel na Zahod, tam našel varnost in nato dejal: 'Ni mi mar, da sem bil mučen, kajti to je del naše kulture.'"¹²

Pluralna družba nujno potrebuje kompromis med različnimi pojmovanji človeka; da bi to mogli uresničiti, pa je potrebno doreči temeljne osnove. V vsaki kulturi obstajajo pisani ali nepisani zakoni, ki služijo kot temeljno obrambno sredstvo človeka, čeprav niso popolni in čeprav ne določajo človekovih pravic na isti način kot jih določa *Splošna deklaracija človekovih pravic*. Nihče ne trdi, da so iz deklaracije OZN pozitivne islamske vrednote, ki pomenijo osnovo za medčloveške odnose v muslimanski družbi, izključene. Vendar je islam zaradi splošne deklaracije poklican, da prizna naravni zakon kot princip, ki obstaja pred univerzalnostjo religij in nad njo, in da s tem uradno prizna temeljne človekove pravice, zapisane v *Splošni deklaraciji* in dokumentih OZN, tudi če jih podpre z dokazi iz šarije. Mohamed-Allal Sinaceur pravi: "Absolutno dostojanstvo, priznано človeškemu bitju v Islamu, ne more dovoliti muslimanu, da bi se zoperstavljal prisvojitvi prvega člena *Splošne deklaracije človekovih*

pravic in določbam tega besedila, ki gredo v istem smislu" (v: Hermann 1999).¹³

Kljub velikim težavam, ki se glede človekovih pravic kažejo v soočenju z islamom, pa Cerkvi v svetovnem in krajevnem merilu ne preostaja drugega kot iskati možnosti za dialog, vendar vedno z jasnim spoznanjem, kaj je islam, in z jasnim pojmovanjem prizadevanja za popolno svobodo vseh ljudi pri izbiri religije, ki je islam še vedno ne priznava. Islam si namreč pridržuje pravico do širjenja in oznanjevanja, drugim pa to pravico odreka. Le v realnem in pravnem priznanju svobode se more uresničevati dialog, kajti "verska svoboda ni le pogoj resničnega dialoga, temveč je tudi njegovo merilo".¹⁴

Sami A. Aldeeb Abu-Sahlieh predlaga naslednje možnosti za mednarodni in medverski dialog:¹⁵

- 1) Vztrajati pri akciji in ne pri teoriji. Izhodišče, ki bo prispevalo k razvoju spoštovanja in sprejemanja človekovih pravic v islamu, naj ne bo ideologija, temveč vsebina človekovih pravic.
- 2) Iskati v svetih knjigah skupni ideal dobrega. V vseh treh monoteističnih dokumentih razodetja moremo najti izraz človekovega iskanja pravične človeške družbe in načela poštenega obnašanja do sočloveka. "Treba je prenehati verovati, da je neka skupnost na tem svetu sam in edini posedovalec resnice in da je na račun vsega človeštva izbrano ljudstvo. Vsakdo ima možnost in dolžnost, da se od drugega kaj nauči."¹⁶
- 3) Svete knjige niso resnica, zaključena v sami sebi, temveč odpirajo možnost za nove ideje in nova iskanja.

Harald Suermann v razpravi: *Islamsko-krščanski dialog in človekove pravice* razvija tezo, da je nujno graditi dialog z islamom, ker more ta dialog prispevati k razmišljanju in ozaveščenju o človekovih pravicah pri muslimanih. Eno od izhodišč tega dialoga bi mogla biti tudi zavest, da pojem človekovih pravic v svoji konkretni obliki in izrazu, do katerega je prišlo v *Splošni deklaraciji OZN*, ni nekaj, kar

je ozko vezano na krščanstvo, in da je Cerkev imela težave, preden jih je sprejela, ravno tako, kakor ima islam težave sprejeti nekaj, kar prihaja od zunaj.

"Niti islam niti krščanstvo nista izumila sodobnih človeških pravic."¹⁷ Toda v obeh religijah se nahajajo izročila, ki brezpogojno utemeljujejo človeško dostojanstvo. Islam ima še danes težavo sprejeti človekove pravice na ravni nauka, prava in zakonodajne teorije, to pa odseva tudi v praksi. Spričo tega dejstva je potrebno gledati tudi na našo lastno zgodovino, in sicer na težave, ki jih je imelo katolištvo pri sprejemanju človekovih pravic. "Prepričan sem, da je treba pripovedovati to težko in zapleteno zgodbo, da bi pokazali dve stvari: (1) Človekovih pravic ni iznašlo krščanstvo in niso vezane izključno nanj."¹⁸ To pomeni, da človekove pravice niso vezane le na eno samo kulturo ali na posamezno religijo, pač pa so univerzalne in obvezujoče kot take. (2) "S tem ko pripovedujemo svojo lastno zgodbo sprejemanja človekovih pravic, postaja Cerkev primer za islam. Prav gotovo, da religiozna in zgodovinska izhodišča niso ista in da islam ne more posnemati krščanskega sprejemanja človekovih pravic. Toda krščanska pot lahko vzpodbudi muslimane, da se tudi sami odpravijo na podobno pot, kajti problem je dvojen: potrebno je znova interpretirati lastno zgodovino in obnoviti hermenevtiko Korana. Ta zadnja točka se mi zdi bistvena. Kristjani ne moremo muslimanom predlagati nove hermenevtike, lahko pa jih spodbujamo, ko jo najdejo, jih poslušamo in z njimi razpravljamo."¹⁹

Muslimansko-krščanski dialog o človekovih pravicah ima tudi zelo praktičen vidik. Ne gre le za neke skupne temelje na osnovi monoteizma, temveč je treba imeti pred očmi tudi človeško osebo in njene pravice, torej dialog predpostavlja spoštovanje človekovih pravic. Zato pa je potrebna verska svoboda, ki jo zahteva mednarodno pravo, utemeljeno na naravnih človekovih pravicah. Suermann nadaljuje "dialog ni mogoč vse dotlej, dokler

verska svoboda ne gre vštric z spoštovanjem osebe. Zaradi tega mora biti verska svoboda osrednji predmet dialoga. "In ko govorimo o človeški osebi, se predpostavlja univerzalnost in brezpogojnost njenih temeljnih pravic, glede česar navidezni kompromis ni mogoč. Vsakršno politično barantanje je prepovedano. Muslimanom ne moremo priznati verske svobode v Evropi kot odgovor na omejeno toleranco za kristjane v določenih muslimanskih deželah. To bi omejilo tudi kredibilnost Cerkve. Vseeno pa je treba dopustiti, da nas naši partnerji v imenu človekovih pravic kritizirajo, kajti človekove pravice niso samo krščansko, temveč univerzalno dobro."²⁰

Na vprašanje sprejetja ali zavrnitve načel človekovih pravic Preambula *Kairske deklaracije* (DOIC)²¹ odgovarja, da islam želi prispevati k naporom človeštva za uveljavitev človekovih pravic, vendar v okviru svojega partikularnega prava. Deklaracija je razglašena "z željo, da bi prispevali k naporom, s katerimi si človeštvo prizadeva za uveljavitev človekovih pravic, da bi človeka obvarovali pred izkoriščanjem in preganjanjem ter zagotovili njegovo svobodo in pravico do dostojnega življenja v skladu s šarijo."

Islamske deklaracije o človekovih pravicah imajo za izhodišče islam. *Kairska deklaracija* (DOIC) in listina DCI v obeh verzijah so v naslovu označene kot univerzalne, in sicer hočejo biti ponovna opredelitev in opis nedotakljivih vrednot Islama. Kar se tiče *Splošne deklaracije o človekovih pravicah*, pa islam s svojimi listinami izjavlja, da je samozadosten sistem verskih in pravnih resnic in da ni potrebe, da bi se naslonil na deklaracije Združenih narodov. Očitno je, da gre za vprašanje 'univerzalnosti' človekovih pravic, ki je v nasprotju z religijskim bistvom univerzalnosti islama. Temeljni razlog, zaradi katerega islam zavrača univerzalnost človekovih pravic in razglša človekove pravice na podlagi lastnega prava, je torej vprašanje univerzalnosti, ki je neskladna s kakršno koli drugo resničnostjo, ki se predstavlja kot univerzalna.

Zakonodaja mora namreč temeljiti na normah islamskega prava. Politika in religija sta neločljivi. Če bi kdo hotel ločiti človeško pravo od božjega, bi to pomenilo, da se upira ureditvi samega boga, ki je edini gospodar tega sveta. Večne in trajne rešitve se najdejo le v absolutnem in dokončnem sistemu vrednot, ki jih omogoča le absolutni Zakonodajalec. Vse pravice, ki jih ima človek, so dane od boga, zato so za islam sprejemljive le tiste, ki izhajajo iz virov, ki jih je človeku izročil bog.

Končni projekt islama je univerzalen in pomeni, da se mora človeštvo podrediti islamu in da morajo torej vsi ljudje postati muslimani, če hočejo doseči končni cilj svoje eksistence v eshatonu. Imperativ univerzalnosti človekovih pravic je po tej logiki dejansko v nevarnosti. Zato je situacija vseh, ki želijo vzpostaviti dialog z islamom na jasni predpostavki o pojmovanju človeške svobode, še toliko težja.

IZVOR IDEOLOGIJE ISLAMIZMA

Danes je problem salafitskega islama za Evropo veliko resnejši, kot se je to predvidevalo. Po mnenju Samirja Khalila Samirja (2009, 19), jezuita iz Egipta in svetovno znane- ga islamologa, ima radikalni islam za projekt uresničiti svetovno civilizacijo, zato želi vzpostaviti določen tip 'islamskega obnašanja' tudi v Evropi, kjer širi svojo propagando s pomočjo vseh sredstev, ki so mu na razpolago. Islam je obenem tudi politični sistem, kar dokazuje Organizacija islamskih držav, v kateri je 57 držav, ki se proglašajo za muslimanske. Muslimanske države imajo obvezo, da širijo islam (Khalil Samir 2009, 20).

Odgovor na vprašanje, kako nastaja ideologija islamizma, tiči v interpretaciji Korana in temeljnih virov islama. Islam ne dovoli nobenega sodobnega tekstnokritičnega pogleda na Koran in temeljna besedila, ki se nanašajo na Mohameda (Khalil Samir 2009, 29). V Koranu najdemo vrstice o toleranci v odnosu do kristjanov in judov, najdemo pa tudi besedila, ki vzpodbujajo nasilje proti

"Naš vsakdanji kruh nam dajaj od dne do dne." (Lk 11,3)

Foto: Janez Oblonšek

'sovražnikom' islama, kot jih definira Koran. Splošno je znano, da sure, ki so nastale v Medini, vsebujejo več besedila o nasilju, kot tiste, ki so bile zapisane v Meki. Po hermenevnični logiki, na kateri sloni interpretacija Korana, besedila, ki so nastala pozneje in ki se nanašajo na isto zadevo, morejo ukiniti veljavnost prejšnjega besedila; zato moremo po načelu ukinjanja sklepati, da so koranske vrstice, ki kličejo k nasilju, pomembnejše in ostanejo veljavi (Khalil Samir 2009, 42–43). Zaradi nedotakljivosti Mohameda (zakon o bogokletju)²² je njegova podoba na nek način posvečena, tako da obstaja določeno kontekstualno poistovetenje med Mohamedom in bogom. Na tem prepričanju so bili utemeljeni dogodki okoli karikatur v danskem časopisu leta 2006, ki so bili organizirani kot politična manipulacija; ravno tako kampanja okoli govora papeža Benedikta 16. v Regensburgu (12. septembra 2006). Po prepričanju islamistov in radikalcev Koran vzpodbuja k vojni proti vsakomur, ki je nasprotnik boga in njegovega Preroka (Khalil Samir 2009, 48). Potrebno je torej le definirati, kdo je sovražnik boga oziroma sovražnik Mohameda. V vojni med Irakom in Iranom sta tako obe strani opredelili svojega nasprotnika kot sovražnika boga in Preroka (Khalil Samir 2009, 49). Katerikoli sistem, politični ali kulturni, ki ni v skladu s Koranom, je po tej logiki razglašen kot brezverski.

Učitelj sodobnega sunitskega islamizma Sayyid al-Qutb (1906–1966) je videl največjega sovražnika islama v Zahodu, v njegovi politični moči in njegovi kulturi (Khalil Samir 2009, 50–55). Potrebno se je boriti proti Zahodu, ker ta širi brezverstvo oziroma poganstvo; potrebno se je oddaljiti od zahodne kulture, obenem pa uporabljati tehnologijo in dosežke Zahoda, ki so označeni kot nevtralni. Islamizem je reakcija na dejstvo, da je Zahod od 19. stoletja naprej s svojo kulturo, političnim in pravnim sistemom, ekonomijo in vojaško silo vplival na muslimanski svet.

Kritika Zahoda in borba proti poganstvu Zahoda je rdeča nit programa, ki ga danes

uresničujejo nekatera islamistična gibanja, med katerimi je eno največjih organiziranih gibanj organizacija 'Muslimanska bratovščina'. To gibanje je nastalo v Egiptu v marcu leta 1935, njegov ustanovitelj pa je Hassan al-Banna (1906–1946). Teoretična osnova gibanja je iskanje odgovora na vprašanje, ki ga postavlja kriza islama. Rešitev za islamsko družbo je v vrnitvi na model predhodnikov – salafa (Khalil Samir 2009, 53). Hassan al-Banna je trdil, da bi do tega cilja prišli na miren način, vendar se je gibanje pozneje radikaliziralo in je bilo v njegov program vnešeno nasilje. Drugi veliki ideolog islamiističnega gibanja pa je Abu l-A'ala Al-Mawdudi (1903–1979), ideolog države Pakistan. Njegov ideal je islamska država. Ideološki temelji vahabitskega islama pa se nahajajo v nauku Ibna Taymiyye (1263–1328). On je avtoriteta radikalnega sunitskega islama, ki ga prakticira Saudova Arabija. To so torej tri osebnosti islama, ki so dale izhodiščne ideje za prenovu islama, ki naj bi bila uresničena predvsem v političnem in pravnem smislu. Danes je teorija islamizma zelo raznolika, konkretno pa se uresničuje v različnih miroljubnih in džihadističnih gibanjih, od katerih je za današnji civilizirani svet največja težava organizacija Islamska država. Postavlja se bistveno vprašanje, ki ga bo moral reševati islam kot religija: Kakšen je ideološki, teoretični odnos med islamom in teorijo Islamske države?

Samir Khalil v intervjuju z Anne Dolhein glede nastanka Islamske države pravi: "Islamska država je uresničitev islama, utemeljena na Mohamedovem zgledu ... Daeš, Islamska država ni naredila ničesar, kar ni v skladu z islamskim pravom. V prakso so uvedli to, kar se nahaja v Koranu, v Mohamedovem življenju ter njegovih besedah."²³ Sami se torej sklicujejo na Mohamedov zgled in na Koran. Samir Khalil v istem intervjuju nadaljuje "Tisti, ki zapusti islam in prestopi v katerokoli drugo religijo, je pojmovan kot izdajalec in ga je treba kaznovati."²⁴ Islam naj bi imel vlogo religije, države, politike, ekonomije; pod kontrolo mora imeti vsa področja družbenega

in zasebnega življenja.²⁵ "Muslimani ponavadi rečejo: 'terorizem, Daesh, nima zveze z islamom, kajti islam pomeni salam, mir'. Najprej – to je lingvistična laž. Ta beseda lahko pomeni: 'rešitev', 'mir', 'podreditev' in drugo. Islam pomeni 'podreditev', to pa predpostavlja podreditev bogu ... Reči, da to, kar se dogaja, ne izvira iz islama, je laž. Dejstvo je, da je Islamska država 100 % muslimanska ... Ne moremo reči, da je islam enak nasilju. Toda ne moremo trditi niti nasprotnega: da ni nasilja v islamu. V islamu obstaja nasilje."²⁶ Zato ker islam ne pojmuje samega sebe le kot religijo, ampak tudi kot vseobsegajoči družbeni sistem, ki vključuje pravo, ekonomijo, politiko in vojskovanje v soočenju z globaliziranim svetom in pluralistično družbo, stoji pred izzivom in odgovornostjo, kako definirati bistvo islama kot religije in njegovo samo-omejitev. To ostaja temeljno vprašanje vseh muslimanov, ki živijo v Evropi oziroma drugih deželah, v katerih niso večina. Gotovo je, da vsi muslimani v Evropi ali drugod ne razmišljajo z logiko, ki je nastala v prvih stoletjih islama, vendar je to logika, ki je v ozadju vseh radikalnih gibanj.

SKRAJNA ISLAMISTIČNA GIBANJA

Vkoncept političnega islama oziroma islamizma se vključuje tudi džihadizem, ki deluje v Evropi. Namen džihadizma in skrajnih fundamentalističnih skupin je pridobiti na svojo stran mlade ljudi in ustvarjati konflikt med muslimani in civilno družbo, to pa ustvarja islamofobijo in pospešuje ideologijo ksenofobnih gibanj. Drugi namen džihadizma pa je ustvarjati strah, in sicer je to del strategije, ki jo zgodovina pozna iz preteklosti: najprej nenehno vdiranje na določen teritorij, ropanje in požiganje, nato pa vdor s poglavitno vojaško silo. Džihadisti uporabljajo socialna omrežja in vsa vrhunsko izdelana sredstva medijske propagande, ki kažejo obrednost nasilja in ustvarjajo vtis neobvladljive, božje moči, ki je na strani tistih, ki uresničujejo svojo religioznost v

ubijanju, torej z ukinjanjem življenja drugih. Džihadizem daje mladim muslimanom v Evropi možnost, da se osvobodijo svoje jeze in nemoči.

Islamizem v svoji propagandi kritizira zahodno civilizacijo in njen moralni razkroj; islamska gibanja napovedujejo propad zahodne civilizacije, na njeno mesto pa mora priti islam, ki je edina civilizacija moralnega zakona. Vse velike ideologije 20. stoletja, še posebej liberalizem, so prispevale k razkroju družine in posameznika; s tem pa zahodna civilizacija koplje sama sebi grob. Neizpodbitno dejstvo je, da nataliteta v Evropi pada in da bo izprazen prostor nekdo moral napolniti. Odgovor na vprašanje pa ni v nacionalizmu ali populizmu, odgovor na vprašanje je v odgovornosti do življenja. Vse dokler bo zahodna družba splavljala svoje otroke in ustvarjala zakone, ki so proti logiki naravnega zakona, vse dokler bo zahodna družba institucionalizirala istospolnost in kulturo teorije spola – torej uvajala popolno neodgovornost do človeškega bitja in do Boga, vse dokler bo pustila svojega Boga pokopane v izničenosti človeškega bitja, tako kot ga je pokopala v koncentracijskih taboriščih, je malo upanja, da bo evropska civilizacija, ki je bila zgrajena na judovsko-krščanskih koreninah, kot taka preživela. Kakšna bo, pa je skrivnost prihodnosti.

Zahod, ki svoj ideološki nazor utemeljuje na pobožanstvenju človeka in njegove podobe, koncentrira bogastvo sveta v rokah svetovne oligarhije, ki ureja ta svet v imenu lastnega egoizma. Vse dokler bo zahodna civilizacija utemeljena na praktičnem ateizmu, na nihilizmu in preziru vsega, kar je prenašala zdrava človeška pamet iz roda do roda, bo ostal problem droge, trgovine z živim blagom in trgovine z orožjem, ki prinaša korist zločincem v ozadju; tistim, ki ustvarjajo svetovno politiko ali prodajajo orožje; ravno tako pa zločincem v Siriji, Iraku in drugod.

Pa še nekaj o recipročnosti: denimo, da bi države zahodnega sveta imele ideologijo, ki se imenuje 'krščanska'; to bi morda pripomoglo,

da bi kristjani, manjšina v muslimanskih deželah, imeli na podlagi pogajanj in pogodb enake pravice kot muslimani v Evropi ali drugod v svetu, kjer je krščanska populacija v večini. Danes se nihče niti v imenu človekovih pravic resno ne zavzame za pravice kristjanov in lahko se strinjamo z vsemi patriarhi Cerkva na Bližnjem vzhodu, ki so prepričani, da so bili kristjani v Iraku in Siriji izdani: nad njimi se je izvršil genocid. To, kar za liberalni Zahod šteje, so ekonomski odnosi, denarne pogodbe in dobiček.

ENOUMJE IN NASILJE NAD ČLOVEKOM V IMENU RESNICE

Deјstvo, ki ga muslimanski voditelji oziroma uradni predstavniki islama ne morejo zanikati, je brezmejno nasilje, ki se kaže v splošnem sodobnem džihadu. Dogodki v Iraku, Siriji in drugod kažejo na to, da islamisti za dokaz v prid svoje resnice uporabljajo nasilje: gre za nasilje v imenu resnice, še več, v imenu boga. Tudi če vzamemo za primer katero koli islamsko državo, v kateri deluje vsakdanji družbeni red v okviru določene normale, ugotavljamo, da je velikokrat najkrajša pot do utišanja disidentov izključitev, zaporna kazen ali uboj. Poglejmo le nekaj primerov: Leta 1992 je bil v Egiptu ubit liberalni mislec Farag Foda, ki je kritiziral politiko in nasilje islamistov in se zavzemal za pravice Koptov. Leta 1996 je na sodišču med sodnim procesom morilcu šejk Muhammad al-Ghazali izjavil, da ubiti odpadnika v imenu šarije po islamskem pravu ni kaznivo dejanje (Yustina Saleh 2004). Pakistanski politik, musliman Salmaan Taseer, ki se je zavzemal za ukinitve zakona o bogokletju, je bil umorjen 4. januarja 2011. Minister za krščanske manjšine v Pakistanu Shahbaz Bhatti pa je bil umorjen 2. marca 2011. Mahmud Muhammad Taha (1909–1985), sudanski učitelj islama, si je prizadeval, da bi v interpretaciji Korana dali prednost suram, ki so iz obdobja Meke, pred tistimi, ki so nastale v obdobju Medine,

s ciljem, da bi našli rešitev za vprašanje nasilja v koranskih besedilih, vendar je bilo to soglasno obsojeno kot krivoversko. Taha je bil leta 1985, v času vladanja predsednika Giafar Muhammad Nimeirija, v Kartumu obsojen na smrt z obešenjem (Troll 2009, 220). Samir Khalil v svojem intervjuju za AsiaNews opozarja na velik razkorak med konceptom znanja v svetu islama in načelom svobodnega mišljenja v razvoju moderne misli.²⁷ Po njegovem mnenju muslimani niso seznanjeni oziroma poučeni o svobodnem razmišljanju in o vrednoti človekove svobode. Pri tem citira sirsko psihoanalitičarko Wafo Sultan, ki je za televizijo Al Jazeera rekla: "Spopad, ki ga vidimo v svetu, ni spopad med religijami ali civilizacijami. To je spopad med dvema nasprotnima stališčema, med dvema obdobjima: med mentaliteto, ki pripada srednjemu veku, in tisto, ki pripada 21. stoletju. To je spopad med civilizacijo in nazadovanjem, med civiliziranim in primitivnim, med barbarstvom in racionalnostjo, med svobodo in zatiranjem, med demokracijo in diktatorstvom, med človekovimi pravicami in kršenjem človekovih pravic: med tistimi, ki obravnavajo ženske kot živali, in tistimi, ki jih smatrajo za človeška bitja ..."²⁸ Velik del islamskih intelektualcev je mnenja, da bi bilo nujno priti do novega koncepta mišljenja, to pa je neizogibno povezano s stališčem klasičnih islamskih znanosti in interpretacijo Korana.

Malek Chebel, antropolog in eden najboljših poznavalcev arabskega sveta, se zavzema za novo interpretacijo klasičnih besedil islama (2004, 25–27). V nasprotju z islamističnimi teorijami je v islamu treba priznati prvenstvo razuma: trdi, da je bistveni problem, s katerim se danes srečuje islam, nemoč racionalne, svobodne misli v odnosu do verskega nauka (31). To pomeni istočasno tudi pomanjkanje pouka v znanostih na področju šolstva (32), kjer je svobodna izvirna misel izključena. Chebel omenja idejni načrt salafistov, kjer je izključeno vsako spoznanje, razen tisto, ki se nahaja v Koranu (34).

MOŽNOSTI ZA SOŽITJE MED KRISTJANI IN MUSLIMANI: RAZUM IN VERA

Kristjani, ki so živeli na področju Bližnjega in Daljnega vzhoda (Sirija, Irak in Iran), so doprinesli velik delež k razvoju civilizacije islama, sožitje je bilo možno, ker je šlo za izmenjavo znanja, kulture. Kristjani asirske tradicije so v obdobju Abasidov prevajali filozofska in druga znanstvena besedila iz grščine v arabščino in na ta način je grška filozofija odločilno prispevala k razvoju muslimanske teologije in filozofije. Ravno tako je grška filozofija (Aristotel) preko Arabcev prišla v srednjem veku na Zahod v krščanski svet. Torej je šlo za izmenjavo znanja.

V tej smeri je razmišljal tudi papež Benedikt XVI. v svojem govoru v Regensburgu (12. septembra 2006).²⁹ Papež Benedikt bil preroški glas, ki je opozoril na nevarnost nasilja v imenu religije in povabil muslimane, da bi s pomočjo razuma, ki je sredstvo za pot k Bogu, gradili pravično družbo, v kateri bo spoštovano temeljno človekovo dostojanstvo. Islam mora namesto nasilja sprejeti razum, svobodno misel in modernemu času prilagojeno hermenevtiko Korana (Khalil Samir 2008, 54–61). Leta 2008 (28.–30. april) je bilo v Rimu medverstveno srečanje na temo 'Vera in razum'. Na tem srečanju so vatikanski predstavniki v skupni izjavi z iransko muslimansko organizacijo izjavili: "Vera in razum sta v samem sebi nenasilna. Niti razum niti vera ne moreta biti uporabljena za nasilje ..."³⁰

Papež Frančišek v imenu krščanske ljubezni nenehno opozarja na odprtost do beguncev v Evropi, od katerih je večina muslimanov; istočasno pa neprenehoma opozarja na preganjanje kristjanov v muslimanskih deželah in obsoja nasilje v imenu religije. Ob obisku v Egiptu 28. in 29. aprila letos je pred predstavniki oblasti dejal: "Vsi imamo dolžnost poučevati nove generacije, da Bog, Stvarnik neba in zemlje, ne potrebuje obrambe ljudi ... Naša dolžnost je razkrinkati prodajalce iluzij glede onostranstva, saj pridigajo sovraštvo,

da bi preprostim ukradli njihova življenja in njihovo pravico živeti z dostojanstvom, tako da jih spreminjajo v les za kurjavo in jih onesposablajo, da bi v svobodi izbirali in verovali z odgovornostjo."³¹ Papeževa kritika nasilja v islamu je odprta in jasna, saj kaže na malikovanje nasilja in zlo zavajanja množice vernih, ki jim ideologi džihada onemogočajo svobodo vere.

Papež Frančišek je ostro obsodil nasilje v imenu religije tudi pred predstavniki islama na univerzi Al-Azhar in v svojem govoru poudaril, da imajo uradni predstavniki religije odgovornost, da v imenu religije ne bo teptano človeško dostojanstvo in kršene človekove pravice. "Kot odgovorni za religijo smo [torej] poklicani razkrinkati nasilje, ki se preoblači v tako imenovano sakralnost in se namesto resnične odprtosti do Absolutnega okorišča z absolutiziranjem sebičnosti [*množinska oblika*]³². Imamo dolžnost pokazati na kršenje človekovega dostojanstva in človekovih pravic, razkriti poizkuse, da se opraviči vsaka vrsta sovraštva v imenu religije, ter vse to obtožiti kot malikovalsko ponarejanje Boga."³³

Frančišek odkrito pove, da to, kar delajo džihadisti v imenu islama, v bistvu ni religija, ni monoteizem. Je malikovanje. Nujni oziroma prvi problem v odnosu med islamom in modernim svetom je torej ločiti religijo od nasilja; to pa predpostavlja avtoriteto oziroma vrednoto razuma, kar je že poudaril papež Benedikt v svojem govoru v Regensburgu. Na univerzi, ki je kraj, kjer se srečujejo in medsebojno bogatijo različna znanja (universum), je hotel povabiti muslimane v isti 'logos', v isto logiko medsebojnega bogatenja, v katerem se človeški um svobodno izprašuje in išče odgovore v skladu z razodetjem (Michel Deneken, 2017). To je temeljni model za vsako pluralno družbo, ki želi graditi ta svet na edinstvenosti bivanja vsakega človeka, na njegovem dostojanstvu in pripadnosti eni človeški družini.

Bassam Tibi (2001), profesor mednarodnih odnosov na univerzi v Göttingenu, je že leta 2001 predlagal obliko islama, ki bi moral biti

uveljavljen v Evropi, in ga imenuje 'evro-islam'. Pravi, da s tem pojmom opredeljuje "široko kulturno in politično prilagoditev islama evropskim standardom, ki bi omogočila sprejeti evropsko identiteto muslimanskim priselencem" (226). Ta odprtost evropski civilizaciji pa vključuje popolno sprejetje ločitve države in religije, sekularno toleranco, utemeljeno na človekovih pravicah, ki veljajo za vsako posamezno osebo in civilno družbo. "Muslimanski priselenci morajo osvojiti verski pluralizem, ki jih bo usposobil, da se poučijo o tem, da je njihova vera le ena od mnogih drugih in da nima monopola nad resnico, o tem, da pomeni civilna družba odprto družbo" (226). Po drugi strani pa Bassam Tibi pravi, da je nujno, da evropska kultura ni zaprta, ekskluzivna, temveč odprta in inkluzivna, kajti izrivanje iz javnega družbenega prostora potiska muslimane v roke fundamentalistov (227). Rasizem, izključevanje in sovraštvo prinašajo razdor in onemogočajo kakršnokoli sožitje v prihodnosti. Rešitve za integracijo muslimanov in islama v evropski prostor, ki se po tej predstavitvi problematike in dilem kažejo, so medkulturne, politične in pravne narave.

POSTLIBERALISTIČNA TEORIJA MULTIKULTURALNOSTI IN MOŽNOST ZA ODGOVOR NA VPRAŠANJE ISLAMIZMA

Mathieu Bock-Coté (2016) kritizira ideologijo multikulturalnosti kot "novo obliko podrejanja človeka" in jo opredeljuje kot religijo, v kateri se morajo vsi v imenu pluralnosti podrediti idejam tistih, ki vodijo družbo po svoji zamisli, čeprav razglašajo svobodo odločanja. "Ali moderna politična filozofija, ki je tako odvisna od mita napredka, ne počiva na napačnem pojmovanju človeške narave, s tem ko si domišlja definirati človeka zunaj vsakršnega posinovljenja?" (324). Potrebno je, da se ponovno učimo ob edinstvenosti vsake kulture, to pa pri vključevanju islama v Evropo z drugimi besedami pomeni

prisluhniti, kaj nam ima povedati islam, vendar istočasno tudi, kaj ima povedati krščanstvo, še posebej z vidika zgodovinskega izkustva odnosa do islama. Samir Khalil trdi: "Upanje islama leži v Evropi. Dokler ne bo rojen evropski islam, se bodo spopadi nadaljevali. Evropa bo lahko pomagala k integraciji muslimanov z dialogom le, če bo ponovno odkrila svojo lastno krščansko kulturo."³⁴

Pogoj za integracijo muslimanov in sožitje v Evropi je islam, prilagojen evropskim standardom in družbeni kulturi. Velik napor bo moral biti vložen v procese, ki pospešujejo integracijo, predvsem v samokritičnost in pripravljenost sprejeti možnost sobivanja z ljudmi drugačnih etničnih, narodnih in verskih pripadnosti; to velja tudi za Slovenijo. Evropa ima krščanske korenine v vsem, kar je zgradila pozitivnega skozi stoletja, v vsem, kar je bilo utemeljeno na krščanskih vrednotah. Vse, v čemer so se narodi Evrope oddaljili od krščanskih oziroma bibličnih vrednot in sprejeli katerokoli ideologijo, utemeljeno na ateizmu, je vodilo Evropo v temo in zanikanje človeškega dostojanstva. Pomislimo samo na dve svetovni vojni: zlo teh dveh vojn je pustilo posledice, ki v evropski civilizaciji trajajo še danes.

PРАВNA VKLJUČENOST ISLAMA V ZAHODNO DRUŽBO

Spričo velike migracijske krize, še posebej beguncev, je temeljno človeško pravilo: dostojanstvo vsakega človeka, spoštovanje posameznika in njegovih pravic. Vendar to velja na ravni družbenega odnosa do posameznika. Zgodovinska izkušnja kristjanov, ki so stoletja živeli v muslimanskih deželah (Irak, Sirija, Palestina, Jordanija, Egipt), je, da Islam ne pozna samoomejitve v tem, kar se nanaša na lastno situacijo v katerikoli družbi. Zato obstaja velika možnost, da se Islam v družbeno-pravnem smislu ne bo omejeval in se zadovoljil s tem, kar mu evropska zakonodaja nudi (Kaltenbach in Tribalat 2002). Zato so potrebni zakoni, ki točno določajo

prostor verski skupnosti muslimanov, kakor ga določajo drugim verskim skupnostim. Muslimansko skupnost morajo predstavljati s strani države priznani, natančno opredeljeni predstavniki. Islamska skupnost mora imeti svoje uradne predstavnike, ki imajo avtoriteto v lastni skupnosti in se z njimi lahko pogovarjajo državni organi. Absolutno je potrebno zakonsko onemogočiti politične, ekonomske in ideološke vplive skrajnih islamističnih gibanj na domače skupnosti; v bodoče bodo politiki morali poznati nauk islama, da bi lahko razlikovali med vero državljanov in ideologijo islamizma.³⁵

SKLEP

Multikulturnost je dejstvo, s katerim se bo treba sprijazniti in ga integrirati v evropsko (slovensko) zavest. Prinaša bogastvo in izprašuje. Islam v Evropi pripada različnim generacijam priseljencev, novi val beguncev in ostalih migrantov pa situacijo še bolj zapleta. Pričujoča razprava temelji na prepričanju, da večina muslimanov po svetu želi živeti v miru, po vesti in naravni človeški logiki, po kateri človek izbira vrednote, ter po vrednotah, ki jih najde v svoji veri. Obstaja nevarnost, da si ne-muslimani ustvarjajo splošen negativni pogled na muslimane kot ljudi in s tem tudi negativno družbeno mnenje v odnosu do muslimanov. Ravno tako pa muslimani ne bi smeli posploševati in meriti sveta po merilih svoje kulture. Zavedati se moramo, da nobena kultura in nobena religija ne naredi svojih pripadnikov imunih proti zlu. Poslanstvo vsakega človeka na tem svetu je, da se bori proti zlu. Vsekakor so med različnimi deželami in kulturami razlike v pojmovanju islama, ravno tako pa so v islamu samem različni tokovi in gibanja glede muslimanske prakse, od katerih eden je tudi islam sufizma. Vzgoja otrok v šolah bo morala prispevati k vzgoji za odprtost do človeka v njegovem dostojanstvu in drugačnosti; mlade bomo morali vzgajati za odgovornost do sočloveka. Politiki se dobro zavedajo, da mladi

ne bodo smeli rasti prepuščeni samim sebi, na obrobjih velikih mest v socialnem in religijskem getu. Zaključimo z upanjem, da si bodo vsi ljudje dobre volje prizadevali za skupno dobro na temeljih človekovega dostojanstva, da bo vendarle razum prevladal nad temo, da bi tako pravičnost prevladala nad krivico.

LITERATURA

- Aldeeb, Abu-Sahlieh Sami A. 2004. *Droits de l'homme en islam, Declarations islamiques des droits de l'homme comparees a la declaration universelle*. <http://home.tiscali.be/vexilla/DROIT-SHOMMEISLAM.htm> (pridobljeno 27. novembra 2004).
- Bock-Coté, Mathieu. 2016. *Le multiculturalisme comme religion politique*. Les Editions du Cerf, Paris.
- Chebel, Malek. 2004. *Manifeste pour un islam de Lumières: 27 propositions pour reformer l'islam*. Hachette Littératures, Paris.
- Daily News Egypt. 2017. <http://www.dailynewsegyp.com/2013/06/08/farg-fouda-assassination-of-the-word/> (pridobljeno 5. maja 2017).
- Deneken, Michel. 2009. "Le 'discours de Ratisbonne': une bonne leçon." *Revue des sciences religieuses* 4 (83), 493–510. <http://rsr.revues.org/440> (pridobljeno 3. maja 2017).
- Ellul, Jacques. 2004. *Islam et judéo-christianisme*. Presses universitaires de France, Paris.
- Entretiens avec Line Pillet*, Editions Saint-Augustin, Saint-Maruice.
- Harald, Suermann. 2004. *Le Dialogue Islamo-Chrétien et les Droits de l'Homme*. <http://www.sedos.org/french/suermann.htm> (pridobljeno 15. novembra 2004).
- Ibrahim, I. H. 2017. *Study of the Present Egyptian Constitution and The Law Articles That Conflict With Minority Rights*. <http://www2.ohchr.org/english/issues/minorities/docs/11/Al-Kalema-3A.pdf> (pridobljeno 30. aprila 2017).
- Kaltenbach, Jeanne-Hélène in Michèle Tribalat. 2002. *La République et l'islam: entre crainte et aveuglement*. Gallimard, Paris.
- Khalil, Samir. 1917. *SIR Servizio Informazione Religiosa Servizio Informazione Religiosa*. <http://m.agensir.it/quotidiano/2008/7/2/islam-and-europe-samir-khalil-jesuit-help-muslims-to-separate-religion-from-politics/> (pridobljeno 3. maja 2017).
- L'Osservatore Romano. 15. 10. 1999. <http://www.lucisulles.it/news/2003/11/20031127bis.htm> (pridobljeno 28. maja 2005).
- Mayer, Ann Elizabeth. 2007. *Islam and Human rights*. Westview Press, Boulder-Oxford.
- Mumtaz, S. in A. A. Hogben. 2005. *Sharia for Canada?* <http://abc.net.au/rn/talks/8.30/rclrpt/s/stories/s13341220.htm> (pridobljeno 31. maja 2005).
- Peggy, Hermann. 2017. *L'existence d'une conception des droits de l'homme propre aux états musulmans*. DEA de droit international, Faculté de droit de Montpellier I. http://www.memoireonline.com/12/05/42/m_conception-droits-de-l-homme-etats-musulmans.html (pridobljeno 3. maja 2017).
- Saleh, Yustina. 2004. "Law, the Rule of Law, and Religious Minorities in Egypt." *MERIA Journal*. <http://www.rubincenter.org/2004/12/saleh-2004-12-07/> (pridobljeno 6. junija 2009).
- Samir, Khalil Samir. 2008. *Islam: dall'apostasia alla violenza*. Cantagalli. Sienna.

Samir, Khalil Samir. 2009. *Islam en occident: les enjeux de la cohabitation*. Entretiens avec Line Pillet. Editions Saint-Augustin, Saint-Marvice.

San Ramon Valley Herald, 04. 07. 1998. http://www.worldnetdaily.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=32341 (pridobljeno 31. maja 2005).

the Law Articles that Conflict with Minority Rights. <http://www2.ohchr.org/english/issues/minorities/docs/11/Al-Kalema-3A.pdf> (pridobljeno 30. aprila 2017).

Tibi, Bassam. 2001. *Islam between Culture and Politics*. Palgrave, New York.

Troll, Christian W. 2009. *Distinguere per chiarire: Come orientarsi nel dialogo cristiano-islamico*. Queriniana, Brescia.

ISLAMSKA DEKLARACIJE O ČLOVEKOVIH PRAVICAH:

Organisation of the Islamic Conference OCI. *La charte des droits de l'homme en Islam*. Kairo, 5. 08. 1990. (DOIC).

Conseil Islamique d'Europe. *Déclaration islamique universelle des droits de l'homme* (2). (DCI/2). http://wikisource.org/wiki/Déclaration_islamique_universelle_des_droits_de-l'homme (pridobljeno 22. aprila 2005).

Conseil Islamique d'Europe. *Déclaration universelle des droits de l'homme en islam* (1). Pariz, 19. 09. 2005. (DCI/1).

1. Bogokletje je zakon o negativnem govoru proti bogu – Allahu in njegovemu preroku. Dežela, v kateri kristjani najbolj trpijo zaradi tega zakona, je Pakistan. Na stotine kristjanov je zaradi katerega koli razloga obdolženih bogokletja, in če obtoženi nima priči, ga lahko doleti obsodba na smrt ali dosmrtna zaporna kazen. Svetovno znan je primer matere petih otrok Bibi Asia, ki je bila 8. novembra 2010 obsojena na smrt z obešanjem in je v zaporu že od leta 2009. Na zadnjem procesu 13. oktobra 2016 je bila izvršitev kazni odložena za nedoločen čas. Kljub številnim pritožbam in protestom mednarodne javnosti v zaporu še vedno čaka na izvršitev obsodbe. Šlo je za vsakdanji prepir s sosedo. L'Humanité, 13. 10. 2016; <http://www.humanite.fr/pakistan-renvoi-du-proces-dasia-bibi-condamnee-mort-pour-blaspheme-617931> (pridobljeno 7. 5. 2017); Infochretienne.com; <https://www.infochretienne.com/asia-bibi-proces-a-journe-sine-die-menace-islamistes-exigent-mort-contre-paix/> (pridobljeno 7. maja 2017) Le Figaro; <http://www.lefigaro.fr/vox/monde/2014/11/17/31002-20141117ARTFIG00312-moi-asia-bibi-condamnee-a-mort-je-m-adresse-a-la-france.php> (pridobljeno 7. maja 2017). La Croix (13. 10. 2016) <http://www.la-croix.com/Urbi-et-Orbi/Actualite/Monde/Au-Pakistan-proces-appel-dAsia-Bibi-renvoye-2016-10-13-1200796047> (pridobljeno 7. maja 2017).
2. V sporu zakonodaj se postavlja tudi vprašanje telesne kazni, v čemer je šarija v očitnem nasprotju z evropsko zakonodajo in človekovimi pravicami. Evropski islamski mislec, eden od voditeljev organizacije "Muslimanski bratje", Tariq Ramadan, zastopa mnenje, da se telesna kazen, kamenjanje in smrtna kazen začasno ukinejo (moratorium) in da se uvede vsesplošna debata glede teh vprašanj; *An International call for Moratorium on corporal punishment, stoning and the death penalty in the Islamic World*, <http://tariqramadan.com/an-international-call-for-moratorium-on-corporal-punishment-stoning-and-the-death-penalty-in-the-islamic-world/>

(pridobljeno 3. maja 2017). Če naj bi bil šarijski zakon o telesnih kaznih samo zamrznjen, ne pa ukinjen, pomeni ponovno vzpostavitev tega zakona, v primeru da bi enkrat v katerikoli evropski državi vzpostavljena šarija.

3. The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2012/dec/26/mohamed-morsi-egypt-constitution-law> (pridobljeno 12. maja 2017).
4. Le Monde diplomatique, <https://www.monde-diplomatique.fr/2013/08/GRESH/49563> (pridobljeno 12. maja 2017).
5. *Study of the Present Egyptian Constitution and the Law Articles that conflict with Minority Rights*. <http://www2.ohchr.org/english/issues/minorities/docs/11/Al-Kalema-3A.pdf> (pridobljeno 30. aprila 2017).
6. L'Osservatore Romano, 15. 10. 1999; <http://www.lucisullest.it/news/2003/11/20031127bis.htm> (pridobljeno 28. maja 2005). Prim. <http://zenit.org/english/archive/9910/ZE991014.html> (pridobljeno 28. maja 2005).
7. San Ramon Valley Herald, 04. 07. 1998; Interpretacija izjav O. Ahmeda in njegovih stališč v: http://www.worldnetdaily.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=32341, (pridobljeno 31. maja 2005); http://www.anti-cair-net.org/press_013_03, (pridobljeno 31. maja 2005). Po Tariq Ramadanu islam v Evropi s težavo sprejema omejevalni pojem, ki ga predstavlja beseda "religija". (Jeanne-Hélène Kaltenbach in Michèle Tribalat (2002, 241). Predstavniki islama v Evropi neprestano zahtevajo to, kar Tariq Ramadan pojmuje kot "intégration légale" (legalna integracija) – ki ne pomeni le adaptacije civilnih zakonov, pač tudi zamenjavo le-teh z muslimanskimi, kar se tiče določenih področjih javnega življenja: bančništvo, družinsko pravo, religiozna čistost hrane, ločena pokopališča in drugo. To pomeni integrirati islamsko zakonodajo v obstoječo civilno zakonodajo (248).
8. Prim. <http://www.danielpipes.org/article/2218> (pridobljeno 31. maja 2005).
9. <http://www.islamdaily.net/EN/Contents.aspx?A-ID=285&HL=1&Q=blasphemy> (pridobljeno 31. maja 2005).
10. <http://www.danielpipes.org/article/2218> (pridobljeno 31. maja 2005).
11. BBC, 04. 05. 2005, <http://news.bbc.co.uk/2/low/europe/default.stm> (pridobljeno 4. maja 2005).
12. *Human Rights Need Definition*, v: <http://www.advance.uconn.edu/2000/001023/00102302.htm> (pridobljeno 10. aprila 2005). "Človekove pravice v splošni Deklaraciji človekovih pravic nimajo razloga za obstoj v božji postavi, pač pa v volji Generalne skupščine Združenih narodov, utemeljeni na iskanju splošne dobrobiti. Gre za to, da se na mednarodni ravni ustvarijo pogoji družbenega življenja; ker se spoštovanje človekovih pravic smatra potrebno, da človek v skrajni sili ne bi bil prisiljen k uporabi proti tiraniji in nasilju." S. A. A. Sahlieh v P. Normann (1999).
13. M. – A. Sinaceur v P. Hermann (1999).
14. H. Suermann, *Le Dialogue Islamo-Chrétien et les Droits de l'Homme*, <http://www.sedos.org/french/suermann.htm>, (pridobljeno 15. novembra 2005).
15. S. A. A. Abu-Sahlieh, Abu-Sahlieh Sami A. Aldeeb, *Droits de l'homme en islam, Declarations islamiques des droits de l'homme comparees a la declaration universelle*, <http://home.tiscali.be/vexilla/DROITSHOMMEISLAM.htm>, (pridobljeno 27. novembra 2004).
16. S. A. A. Abu-Sahlieh, n. d.
17. H. Suermann, n. d.

18. H. Suermann, n. d.
19. H. Suermann, n. d.
20. H. Suermann, n. d., 6.
21. La charte des droits de l'homme en Islam, Organisation of the Islamic Conference OCI, Kairo, 5. 08. 1990 kratika DOIC.
22. Pod tem zakonom najbolj trpijo kristjani v Pakistanu. Sojeni so po muslimanskem zakonu, čeprav niso muslimani. Vsi vedo, da je ta zakon največkrat zlorabljen, ko muslimani obtožujejo kristjane iz čistega sovraštva.
23. Samir Khalil v intervjuju z Anne Dolhein (21. julija 2016) REINFORMATION.TV <http://reinformation.tv/samir-khalil-etat-islamique-islam-dolhein-57923-2/> (pridobljeno 30. aprila 2017).
24. Samir Khalil – Anne Dollhein.
25. Samir Khalil – Anne Dolhein.
26. Samir Khalil – Anne Dolhein.
27. V. Samir Khalil, *Fr Samir Khalil: Islam at crossroads between identitarian leanings and integration*, Asia News It. (3. 10. 2006); cit: <http://www.asianews.it/news-en/Fr-Samir-Khalil-Islam-at-crossroads-between-identitarian-leanings-and-integration-5607.html> (pridobljeno 3. maja 2017).
28. V. Samir Khalil, *Fr Samir Khalil: Islam at crossroads between identitarian leanings and integration*, Asia News It. (3. 10. 2006); cit: <http://www.asianews.it/news-en/Fr-Samir-Khalil-Islam-at-crossroads-between-identitarian-leanings-and-integration-5607.html> (pridobljeno 3. maja 2017).
29. Pape Benoit, *Foi, raison et université: souvenirs et réflexions*, Discours du Saint-Père, Voyage apostolique du pape Benoît xvi à Munich, Trotting et Ratisbonne (9.–14. september 2006), Rencontre avec les représentants du monde des sciences, Grand amphithéâtre de l'université de Ratisbonne
12. 10. 2006, https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/fr/speeches/2006/september/documents/hf_ben-xvi_spe_20060912_university-regensburg.html, (pridobljeno 20. 5. 2011).
30. Zenit, <https://fr.zenit.org/articles/dialogue-avec-l-islam-foi-et-raison-intrinsequement-non-violentes/> (pridobljeno 4. maja 2017).
31. *Discorso del santo padre*, viaggio apostolico del santo padre francesco in egipto (28.–29. april 2017), incontro con le autorità, Hotel Al Masah, Il Cairo Venerdì, 28. april 2017; http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2017/april/documents/papa-francesco_20170428_egitto-autorita.html (pridobljeno 7. maja 2017).
32. Pojasnilo avtorja članka.
33. *Discorso del santo padre ai partecipanti alla conferenza internazionale per la pace*, viaggio apostolico del santo padre francesco in egipto (28.–29. april 2017), Al-Azhar Conference Centre, Il Cairo Venerdì, 28. april 2017; http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2017/april/documents/papa-francesco_20170428_egitto-conferenza-pace.html (pridobljeno 7. maja 2017).
34. Samir Khalil; SIR Servizio Informazione Religiosa Servizio Informazione Religiosa, <http://m.agensir.it/quotidiano/2008/7/2/islam-and-europe-samir-khalil-jesuit-help-muslims-to-separate-religion-from-politics/> (pridobljeno 3. maja 1917).
35. Na žalost velikokrat tudi uradni predstavniki islama – imami, ki jih v zahodne dežele pošiljajo muslimanske dežele, delujejo proti integraciji muslimanov v evropsko družbo. Njihova kultura in izobraženost ne vključuje ničesar iz zahodne civilizacije; na ta način je nemogoče pomagati mladim, da se integrirajo v družbo.